KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Vesa Peltola

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Lausunto
10.10.2022
D.nro: 589/03.01.00/2022

Lausuntopyyntö: VNS 6/2022 vp

Valtioneuvoston selonteko Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategia-kirjelmä eduskunnalle

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallinen ilmasto- ja energiastrategiakirjelmä -selonteosta (jäljempänä ”IE-strategia”).

Yleistä

Kuntaliitto kannattaa kunnianhimoisia ilmastotavoitteita ja toivoo IE-strategian osaltaan tukevan kuntien ilmastotyötä. Kuntaliitto kannattaa energiatehokkuussopimuksen kaltaisten vapaaehtoisuuteen pohjautuvien keinojen käyttöä myös tulevaisuudessa. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kuitenkin riittävää rahoitusta, jotta toimeenpano voisi tapahtua sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävällä tavalla. Lisäksi toimeenpano ei saa vaarantaa energian toimitus- ja huoltovarmuutta.

Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (luku 2.1)

IE-strategian linjaukset ovat kannatettavia.

Uusiutuvan energian edistäminen (luku 2.2)

IE-strategian toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia. Toimenpide-ehdotuksissa on hyvin otettu huomioon energiasiirtymään (-murroksen) kokonaiskuva eri teknologioiden kaupallistumisvaiheen suhteen. Uusiutuvan energian toimitusvarmuuden huomioon ottaminen on tärkeä asia, sillä esimerkiksi lämmöntuotannon perustuminen suuressa määrin kolmannen osapuolen liiketoimintaan voi pahimmillaan tuoda ikäviä muutoksia lyhyellä aikavälillä. Toimitusvarmuuden varmistaminen esimerkiksi sopimuksellisin keinoin olisi hyvä selvittää. Luvitusta sujuvoitettaessa on huolehdittava siitä, ettei luvitusprosessin määräaikojen asettaminen vaaranna oikeusturvaa. Jos

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

kunnille asetetaan uusia kansallisia tai EU-tason uusiutuvan energian velvoitteita, on varmistettava rahoitusperiaatteen toteutuminen.

Vety ja sähköpolttoaineet (luku 2.3)

Vetytaloudelle on pitkään asetettu suuria odotuksia, mutta teknis-taloudellista läpimurtoa ei ole vielä saavutettu. Tuulivoimatuotannon kasvun myötä tilanne näyttää muuttuvan 2020-luvulla. IE-strategiassa on realistisesti arvioitu vetytalouden ja sähköpolttoaineiden kehitysnäkymiä. Strategiassa ei kuitenkaan ole mainittu lämmitykseen soveltuvia sähköpolttoaineita, joilla kuitenkin saattaa olla tulevaisuudessa merkitystä silloin, kun rakennuksessa ei ole järkevää tai turvallista jättäytyä pelkästään sähkön varaan (hybridilämmitys).

Energiatehokkuuden edistäminen (luku 2.4)

IE-strategian linjaukset ovat kannatettavia. Erityisesti energiatehokkuussopimustoiminnan säilyttäminen keinona edistää energiatehokkuutta vapaaehtoisuuden ja kustannustehokkuuden pohjalta on myös kuntasektorille tärkeää. Energiatehokkuussopimukset, energiakatselmukset, energianeuvonta sekä energiatuki katselmuksille ja energiatehokkuussopimusten puitteissa tehtävät investoinnit tekevät mahdolliseksi energiatehokkuuden edistämisen vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti resursseiltaan ja olosuhteiltaan erilaisissa kunnissa. Kustannustehokkuus on erityisen tärkeä periaate rakennusten energiatehokkuuden parantamisessa, koska rakennusten sijainti ja käyttötarve vaikuttavat suunnitelmalliseen rakennuskannan kehittämiseen merkittävästi.

Lisäresursseja pitäisi ohjata olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuustoimiin. Investointitukien lisäksi myös neuvonta on tärkeää resursoida riittävästi, jotta rakennusomaisuutta korjattaessa tehdään hyviä ratkaisuja myös energiankulutuksen ja –ohjauksen suhteen. Valtion kanssa pitäisi neuvotella, miten rakentamisen energianeuvonnan laajentamista rahoitetaan pitkäjänteisesti.

”Energiatehokkuus ensin” on kannatettava periaate, mutta sen soveltaminen ei saa vaarantaa päästövähennystavoitteiden saavuttamista esimerkiksi rakennusten energiatehokkuusvaatimuksia asetettaessa. Periaatteen noudattaminen ei myöskään saa aiheuttaa haittaa etenkään kriittisten kohteiden, kuten sairaaloiden ja hoivakotien varautumiselle (sähkö, lämpö, jäähdytys).

Suomen äänen kuuluminen EU-päätöksenteossa on kuntasektorille entistä tärkeämpää 55-valmiuspakettiin kaavailtujen huomattavien tiukennusten takia. IE-strategiassa on hyvin tuotu esiin sekä aktiivisen edunvalvonnan että 55-valmiuspaketin toimeenpanon riittävä resurssointitarve. Jos kunnille asetetaan uusia kansallisia tai EU-tason energiatehokkuusvelvoitteita, on varmistettava rahoitusperiaatteen toteutuminen.

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

Vesa Peltola

Lausunto
10.10.2022
D.nro: 589/03.01.00/2022

Energian toimitus- ja huoltovarmuus (luku 2.5)

Energian toimitus- ja huoltovarmuuden merkityksen tulee painottua strategisissa linjauksissa turvallisuusympäristön muutoksen ja energiamarkkinoiden muutosten vuoksi. Suomen ilmasto-oloissa sähkön, lämmityksen ja jäähdytyksen riittävä ja häiriötön saanti on välttämätöntä myös kuntasektorilla, jossa on runsaasti sairaalojen ja hoivakotien tapaisia energian käyttäjiä. Myös kuntaomisteisen infrastruktuurin turvaamisen edellytykset tulee varmistaa kaikilla alueilla.

IE-strategian uudet linjaukset energian toimitus- ja huoltovarmuuden parantamiseksi ovat oikeita ja olemassa olevassa tilanteessa välttämättömiä. Toimenpiteitä valmisteltaessa on tarpeen erityisesti huomioida kuntien palveluiden jatkuvuuden merkitys kansalaisille, riippuvuuksien vähentäminen ja mahdollisuudet siirtyä riskien näkökulmasta keskitetyistä järjestelmistä hajautetumpiin.

Lämpöhuollossa kotimaisten polttoaineiden saatavuuden varmistaminen on välttämätöntä. Ainakin vielä 2020-luvun ajan polttamalla tuotettu energia on merkittävässä asemassa etenkin lämpöhuollossa. Energiaturpeen varmuusvarastointia hallitusti kehitettäessä on huolehdittava riittävän pitkästä aikaperspektiivistä, jotta turpeentuotannon jatkaminen on mielekästä myös yrittäjälle.

Yhtenä osana riskienhallintaa on välttämätöntä pohtia myös energiamarkkinoiden toimivuutta ääritilanteissa. Esimerkiksi sähköpörssiin normaalioloihin luodut vakuusjärjestelmät eivät saisi estää sähköntuottajia toimittamasta markkinoille sähköä ääritilanteissa. Tähän tarvitaan EU:n yhteistä säätelyä ja kehitettäviä mekanismeja.

Aurinkoenergian ja tuulivoiman yksityiselle hyödyntämiselle esimerkiksi pienemmillä asuinalueilla tulee luoda joustavia mahdollisuuksia, jolloin vähennetään energiariippuvuutta myös huoltovarmuuden näkökulmasta ja saadaan hajautetumpi energiantuotantojärjestelmä. Myös innovaatiot kotitalouksien mahdollisuuksista hyödyntää akkuihin varastoitua sähköä edistävät em. tavoitteita.

Ydinenergian käyttö (luku 2.6)

Ydinenergian käyttöä koskevat linjaukset ovat kannatettavia. Kuntasektorin näkökulmasta pienten ja modulaaristen reaktoreiden (SMR) kehittämistä kannattaa vauhdittaa, sillä niiden kaupallistuminen voi tuoda käyttökelpoisen ratkaisun korvaamaan etenkin kivihiiltä ja maakaasua käyttävät kaukolämpölaitokset. Myöhemmin SMR voi korvata mahdollisesti muutakin polttamalla tuotettua energiaa osana muiden kuin pienimpien kuntien energiaratkaisuja.

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Vesa Peltola

Lausunto
10.10.2022
D.nro: 589/03.01.00/2022

Energiamarkkinoiden kehittäminen (luku 2.7)

IE-strategiassa mainittu periaate kehittää sähkömarkkinoita päästövähennysten, energian kohtuuhintaisuuden ja hyvän toimitusvarmuuden pohjalta on kannatettava. Kuntakonsernien näkökulmasta toimitusvarmuuden kohentamisen on voitava tapahtua pitämällä verkkoinvestoinneista aiheutuva taloudellinen taakka kohtuullisena sekä kuntaomisteisilla energiayhtiöillä (investoinnit) että koko konsernilla (ns. kriisikuntakriteerit). Tuulivoimapuistojen hallittu sijoittuminen nykyistä tasaisemmin eri puolille Suomea hyödyttäisi sähkönsiirtojärjestelmää ja toisi kiinteistöverotuloja ja muita hyötyjä kuntiin laajemmalti. Energiayhteisöjen ja hajautetun energiantuotannon edistäminen on myös hyvä asia, joka palvelee myös huolto- ja toimitusvarmuuden kehittämistä.

Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (luku 2.8)

Uuden teknologian kehittämisen ja innovaatioiden kaupallistamisen vauhdittaminen eri keinoin on välttämätöntä 2020-luvun aikana, jotta uusilla ratkaisuilla voisi olla merkitystä Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiselle vuoteen 2035 mennessä. Kuntaliitto pitää positiivisena strategian TKI-painotusta ja sekä arvioita strategian linjausten kädenjälkipotentiaalista, jotka tuovat ymmärrystä ilmastopolitiikan taloudellisista mahdollisuuksista.

Kuntasektorillakin on tärkeä merkitys yhtenä uuden teknologian testikentistä. Kuntasektorin käyttäjäkokemuksia voidaan hyödyntää IE-strategiassa mainittujen osa-alueiden, kuten energiainfrastruktuurin, uusien energiateknologioiden, vety- ja power-to-X-ratkaisujen, sähköistymisen ja kiertotalouden edistämiseen. Muita osallistettavia energiasektorin TKI-toimijoita ovat säädösten laatijat, laitetoimittajat ja palveluntarjoajat sekä energiayhtiöt, joilla kaikille on määriteltävissä oma luonteva osa-alueensa (vastuut, kustannukset).

Verotus (luku 2.9)

Ei lausuttavaa.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistaminen (luku 2.10)

Sähköverkon toimintavarmuuden parantaminen myrskyjen, tulvien ja kuumuusjaksojen varalta on kansallisesti tärkeää. Etenkin alueet, joilla on hyvin vähän omaa sähköntuotantoa, ovat riippuvaisia siirtolinjojen toimivuudesta. Paikallisten energiayhteisöjen kehitystä on viime vuosina vauhditettu EU:ssa; esimerkiksi sähkön sisämarkkinoita koskevaa direktiiviä on uudistettu joustavammaksi paikallisten energiaratkaisujen toteuttamisen helpottamiseksi. Kunnat voivat osaltaan toimia aktiivisesti paikal-

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

Vesa Peltola

Lausunto
10.10.2022
D.nro: 589/03.01.00/2022

listen energiaratkaisujen ja -yhteisöjen kehittämistyössä ja vähentää näin myös energiahuollon haavoittuvuutta ulkopuolisten tekijöiden aiheuttamille heijastevaikutuksille.

EU-vaikuttaminen (luku 2.11)

IE-strategian linjaukset ovat kannatettavia. Kuntaliiton mielestä EU-vaikuttamisessa on lisäksi asetettava tavoitteeksi turvata energia- ja ilmastosektorin päätavoitteen, kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen, saavuttaminen toimitus- ja huoltovarmuutta vaarantamatta. Jäsenmaiden päästövähennystavoitteiden asettaminen ja toteutuman seuranta sopii luontevasti EU-tasolle, mutta vaikuttavien ja kustannustehokkaiden keinojen valinta pitää jättää jäsenmaille. Päästövähennystavoitteiden lisäksi erillisiä uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden sitovia tavoitteita ei kuitenkaan tarvita. Lisäksi on pidettävä huoli siitä, että delegoitujen säädösten käyttö olisi aina hyvin harkittua ja perusteltua eikä niillä saisi olla merkittäviä lisäkustannusvaikutuksia.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen (strategian luku 3.1)

Kuntaliitto on huolissaan siitä, että ilmastopolitiikan useat eri ohjelmat, strategiat sekä eri hallinnan tasoilta tulevat aloitteet ovat luoneet monimutkaisen toimintaympäristön, mikä on uhka sen läpinäkyvyydelle ja vaikuttavuudelle. Kokonaisuuden hallinta, yhteisvaikutuksen tunnistaminen ja tehokkuuden varmistaminen on vaativaa. Kuntaliitto kiittää ilmasto- ja energiastrategian kattavasta ja kokonaiskuvaa selkeyttävästä toteutuksesta, mutta toivoo, että yleisesti pyrittäisiin selkeyttämään ohjausympäristöä, jotta esim. päällekkäisyydeltä vältyttäisiin. Ilmastopolitiikan eri instrumentit ja niiden vaikutukset kohtaavat kunnissa, missä konkretisoituvat esimerkiksi erilaiset yritysvaikutukset, ilmastotoimien reiluus tai maankäyttövaikutukset.

Jotta ilmastotavoitteiden edellyttämiin päästövähennyksiin päästään, edellyttää se, että kansallisten suunnitelmien toimenpiteet toteutetaan siinä laajuudessa kuin suunniteltu. Tästä esimerkkinä Keskipitkän aikavälin suunnitelman toimenpiteet, jotka liikenteen osalta pitävät sisällään lähinnä Fossiilittoman liikenteen tiekartan toimenpiteitä. Jotta Fossiilittoman liikenteen tiekartta säilyttää uskottavuutensa kansallisia toimia ohjaavana politiikka-asiakirjana, olisi ensimmäisen vaiheen toimenpiteitä toteutettava ja rahoitettava kokonaisuudessaan. Tällä hetkellä toimenpiteiden rahoitus ei ole toteutunut tiekartassa suunnitellulla tavalla. Käyttövoimien muutokseen liittyvät toimenpiteet ovat edenneet hyvin, mutta eivät kestäviä kulkutapoja edistävät toimet joukkoliikennepalveluiden sekä kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman osa

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Vesa Peltola

Lausunto
10.10.2022
D.nro: 589/03.01.00/2022

Valtiontalousvaikutukset (luku 3.2)

Ei lausuttavaa.

Kansantalousvaikutukset (luku 3.3)

Ei lausuttavaa.

Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset (luku 3.4) sekä sukupuolivaikutukset (luku 3.5)

Ei lausuttavaa.

Vaikutus energiajärjestelmään (luku 4)

Strategiassa on hyvin esitetty ilmasto- ja energiapolitiikan oikeudenmukaisuudeneri ulottuvuuksia luvussa 3.5.3, jotka antavat hyvän lähtökohdan toimenpiteiden oikeudenmukaisuusvaikutusten arviointiin. Ilmasto- ja energiapoliittisen ohjauksen kiristyessä on sen ja sosiaalipolitiikan rajapintoja tarkasteltava ja arvioitava. Nykyinen tilanne mm. päästöoikeuksien hinnannousun ja Ukrainan tilanteen aiheuttama energiakriisin vaikutuksista voi aiheuttaa tarvetta päivittää arviota energiaköyhyydestä Suomessa sekä tavoille kompensoida energiamurroksen haittavaikutuksia. Rahallisten kompensaatioiden lisäksi muutosten hyväksymisessä ovat avuksi erilaiset hyvittävät keinot kuten siirtymäajat ja esimerkiksi kansallisten hyvien käytäntöjen edistäminen ja kehittäminen.

Muut IE-strategian osat

Ei lausuttavaa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Vesa Peltola
erityisasiantuntija

Jakelu Liikenne- ja viestintävaliokunta
Tiedoksi Kuntaliiton kirjaamo

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

